

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ГНАТЮКА

Періодичне видання

Наукові записки

Серія:

ІСТОРІЯ

Випуск 3

ТЕРНОПІЛЬ
2009

УДК 93
ББК 63
Н 34

Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія / За заг. ред. проф. І. С. Зуляка. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2009. – Вип. 3. – 364 с.

Друкується за рішенням вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка від 30 листопада 2009 р. (протокол № 4).

Головний редактор

Іван Зуляк

- доктор історичних наук, професор

Редакційна колегія:

Микола Алексісвець

- доктор історичних наук, професор

Леся Алексісвець

- доктор історичних наук, професор

Микола Бармак

- доктор історичних наук, доцент

Лев Баженів

- доктор історичних наук, професор

Петро Брицький

- доктор історичних наук, професор

Олександр Добржанський

- доктор історичних наук, професор

Степан Качараба

- доктор історичних наук, професор

Павло Коріненко

- доктор історичних наук, професор

Микола Литвин

- доктор історичних наук, професор

Віктор Савенко

- кандидат історичних наук, доцент

Борис Савчук

- доктор історичних наук, професор

Олексій Сухий

- доктор історичних наук, професор

Рецензенти:

Галина Стародубець

- доктор історичних наук, доцент

Оксана Гомотюк

- доктор історичних наук, доцент

У збірнику праць викладачів історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка та інших вузів України друкуються матеріали оригінальних досліджень, що охоплюють широке коло проблем історії України, української історичної біографістики, всесвітньої історії, методики викладання історії, джерелознавства й історіографії, історії культури, а також уміщено методологічні проблеми наукових досліджень, рецензії та огляди.

Для науковців, краєзнавців, викладачів, аспірантів та студентів і тих, хто цікавиться історією України та зарубіжних країн.

УДК 94 (437.1/.2:477)

Олена Цуп

СПІЛЬНА УЧАСТЬ УКРАЇНИ ТА ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ПРОЕКТАХ ОБСЄ

У статті досліджено основні напрямки співробітництва України та Чеської Республіки в рамках ОБСЄ на сучасному етапі. Особлива увага зосереджена на питанні спільної участі обох країн у саммітах, зустрічах, форумах і конференціях організації, а також співпраці з основними інститутами ОБСЄ.

У контексті створення загальноєвропейської системи безпеки Україна на початку формування власної зовнішньополітичної діяльності не ставила питання про своє членство в будь-яких військово-політичних союзах чи блоках і вважала небезпечною для європейської безпеки виникнення ситуації, яка б вела до поділу Європи на військові блоки і до їх можливого протистояння. Позаблоковий статус України не ставав перешкодою до повномасштабної участі в програмах і механізмах багатостороннього європейського співробітництва, скерованого на забезпечення гарантії власній національній безпеці. Однією із таких структур з підтримання безпеки і співробітництва в регіоні стала Нарада з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ, а із 1995 р. ОБСЄ).

Питання регіонального співробітництва України, її участі у проектах ОБСЄ висвітлюють ряд досліджень. Так, узагальнений хронологічний матеріал та стислу характеристику основних подій у сучасній історії взаємин України із даною організацією містить видання "Зовнішня політика України в умовах глобалізації" [12], підготовлене в Інституті історії НАН України. Про підсумки десятирічної участі України в діяльності ОБСЄ йдеться у публікації І. Лоссовського та М. Оснача "Як форум політичного діалогу. Десять років участі України в діяльності ОБСЄ: деякі підсумки та основні пріоритети" [13]. У монографії В. Газіна "Актуальні проблеми сучасності: історія, світова політика" [9] в контексті дослідження проблем зовнішньої політики України розглянуто окремі аспекти співпраці України з міжнародними організаціями, у т. ч. ОБСЄ. Зовнішньополітичному курсу Чеської Республіки, її євроінтеграційному шляху і зв'язкам із Україною присвячено дослідження С. Мотрук "Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі ХХ–ХХІ ст." [14]. Більшість матеріалів, що стосуються безпосередньо українсько-чеського співробітництва в рамках ОБСЄ, представлено у архівних збірках Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України [1–3], Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України [4–8] та в аналітично-оглядових матеріалах періодичних видань обох країн.

НБСЄ сформувалася на базі, прийнятого в серпні 1975 р. Гельсінського заключного акту. Основною метою її діяльності було визначено розвиток діалогу між Сходом і Заходом в інтересах пом'якшення блокового протистояння. Самміт НБСЄ в Парижі у 1990 р., словістивши хартію для нової Європи програму утвердження демократії, миру та європейської єдності. Наступним кроком стало створення 2–3 квітня 1991 р. на Мадридській конференції країн-учасниць Парламентської Асамблеї НБСЄ. На Гельсінській зустрічі у липні 1992 р. країни-безпеки, під егідою якого відбувався діалог з питань безпеки і переговори щодо контролю над озброєннями, роззброєння та зміцнення довіри й безпеки [4, арк. 141–146; 13, с. 30].

Однією з 35 країн співзасновниць НБСЄ стала ЧСФР, а після її розподілу Чехія і Словаччина за рішенням Стокгольмської зустрічі 18 січня 1993 р. як самостійні держави приєдналися до цієї організації. Варто відзначити, що першим місцем перебування секретаріату НБСЄ ставала Прага [23, с. 108–109; 10, с. 590; 14, с. 204]. Саме у Празі 30–31 січня 1992 р. відбулося засідання Ради міністрів закордонних справ НБСЄ, на якому Україну було офіційно визнано учасницею цієї організації [1, арк. 139–143, 146; 2, арк. 197].

Упродовж 1992 р. в дипломатичній діяльності європейських держав одне з центральних місць займав пошук шляхів подальшого вдосконалення механізмів НБСЄ з мирного вирішення спорів. На її розгляд делегації Франції і Німеччини внесли проект "Конвенції з примирення та

арбітражу", який передбачав створення в рамках НБСЄ Узгоджувально-арбітражної палати. Співавторами франко-німецького проекту стали 16 держав учасниць НБСЄ, в т. ч. ЧСФР. На його підтримку висловився ряд інших країн. Зважаючи на те, що запропонований механізм існування України теж підтримала зазначену ідею. Проте франко-німецька пропозиція зустріла опір з боку США, підтриманих Туреччиною, Великобританією та деякими іншими державами. Делегація США заявила, що вона принципово проти підведення правової основи під процес НБСЄ.

В неофіційних розмовах американці відверто говорили, що "не хотіли б зв'язувати собі руки". Вони аргументували це тим, що не всі держави-учасниці НБСЄ погодяться підписати конвенцію, а це порушить принцип консенсусу в організації. В пошуку протидії франко-німецькій пропозиції США висунули свій проект процедури з мирного вирішення спорів. У результаті було досягнуто домовленості скликати спеціальну нараду експертів держав-учасниць НБСЄ в Женеві (з 12 по 23 жовтня 1992 р.) для продовження розгляду обох пропозицій [5, арк. 123]. Додатковий поглиблений порівняльний аналіз франко-німецького і американського проектів підтвердив правильність позиції, яку зайняла чехо-словацька та українська делегація в Гельсінкі.

Під час Будапештської наради НБСЄ на найвищому рівні (5–6 грудня 1994 р.) відбулася зустріч глав Чехії В. Гавела і України Л. Кучми. В ході засідання, за повідомленням посольства України в Чеській Республіці, В. Гавел висловив підтримку реформаторського курсу українського президента та сподівання на прискорення підписання основоположного "Договору про добросусідство, дружні відносини та співробітництво між країнами" [6, арк. 148–151]. Стосовно інших питань міжнародного співробітництва, то обидва президенти підтримали ініціативу перейменування організації на ОБСЄ.

На основі Наради з безпеки і співробітництва в Європі у січні 1995 р., було утворено ОБСЄ як політичний консультативний орган з метою зміцнення миру і безпеки, захисту прав людини та розвитку міжнародного співробітництва [23, с. 108–109; 14, с. 204]. Чехія і Україна беруть участь у всіх саммітах і зустрічах, що проходять в рамках ОБСЄ, а також активно співпрацюють з інститутами організації: верховним комісаром ОБСЄ у справах національних меншин, бюро з демократичних інститутів і прав людини та Представником ОБСЄ з питань свободи ЗМІ.

Ще в серпні 1994 р. була заснована місія НБСЄ в Україні. Основна її увага зосереджувалася на питаннях підтримки суверенітету, територіальної цілісності та непорушності кордонів України у відповідності до основоположних принципів організації. Результати діяльності Місії фіксувалися у відповідних звітах [7, арк. 111–113; 8, арк. 8]. 30 квітня 1999 р. місія в Україні завершила свою роботу у зв'язку із виконанням свого мандату, що стало першим в історії організації випадком, коли Місія ОБСЄ припинила своє існування саме завдяки успішному виконанню покладених на неї завдань.

Щодо Лісабонського самміту ОБСЄ, який відбувся у 1996 р. і розробки загальноєвропейської моделі безпеки, то Чеська Республіка, висловила протидію тому, щоб ця організація стояла "над" НАТО або іншими європейськими структурами [3, арк. 147–149]. Разом із тим питання пошуку форм побудови нової системи європейської безпеки було віднесено до пріоритетних завдань як чеської, так і української зовнішньої політики.

Упродовж 1997–1998 рр. Чехія і Україна взяли активну участь у роботі ОБСЄ, яка сконцентрована в основному на спробах вирішення критичної ситуації на Балканах і підготовці документів для наступного Стамбульського самміту, проведення якого відбулося на рік пізніше, ніж планувалося. На Стамбульській зустрічі 18–19 листопада 1999 р. чеська і українська делегації очолювані президентами В. Гавелом та Л. Кучмою, долучилися до прийняття двох важливих документів – "Угоди про адаптацію Договору про звичайні збройні сили в Європі" та "Декларації безпеки для Європи XXI століття". З метою посилення процесу політичних консультацій в межах ОБСЄ, було також створено підготовчий комітет під егідою постійної ради ОБСЄ та оперативний центр, що планує і забезпечує проведення конкретних операцій ОБСЄ [24, с. 51–52; 22, с. 20–23]. Учасники самміту наголосили на особливій ролі організації у розбудові єдиної та безпечної Європи.

У XXI ст. країни-учасниці ОБСЄ поряд із підготовкою нових документів у військовій та економічній сфері, зосередилися на пошуку спільної стратегії боротьби із тероризмом. ОБСЄ із самого початку свого існування займалася проблематикою міжнародного тероризму, однак після подій 11 вересня 2001 р. у США розпочалася інтенсивна робота із вироблення проектів

подолання терористичної загрози в світі. Представники Чехії та України активно долучилися до цієї діяльності, взявши участь у засіданні Ради Міністрів ОБСЄ (2–4 грудня 2001 р.), на якій було прийнято два документи – "Бій тероризму" та "Дієвий план боротьби з тероризмом" і конференції з питань координації зусиль міжнародних організацій у боротьбі проти глобального тероризму (Лісабон (Португалія), 12–13 червня 2002 р.). На Парламентській Асамблеї ОБСЄ, яка проходила 3–10 липня 2002 р. в Берліні (Німеччина) чеські та українські депутати також спільно обговорювали проекти резолюцій з питань економічної безпеки, торгівлі жінками, проблем врегулювання абхазького конфлікту тощо [20, с. 19–20].

Щорічні економічні форуми (ЕК) ОБСЄ, які відбуваються в Празі, скеровані на вирішення економічних і екологічних проблем. Рішення про його створення було прийняте у лютому 1992 р. з метою надати країнам-учасникам платформу, на якій би значна увага приділялася питанням переходу посткомуністичних держав до вільної ринкової економіки та її подальшого розвитку. Перший установчий ЕК відбувся 16–18 лютого 1993 р., на ньому країни-учасниці організації, в т. ч. Чехія і Україна, визнали важливість економічних аспектів у вирішенні конфліктних ситуацій і забезпечення стабільності в Європі та світі [21, с. 29–30]. Наприклад, на 4-му економічному форумі було обговорено вплив економічного фактору на стабільність і безпеку в Європі, звернуто увагу на актуальні проблеми економічного розвитку держав з перехідною економікою. Керівник української делегації посол України в ЧР А. Озадовський у своєму виступі наголосив на необхідності розширення міжнародного співробітництва для подолання наслідків техногенних та екологічних катастроф, які мають відчутний вплив на рівень економічної безпеки в європейському регіоні. Цей заклик був підтриманий всіма державами-членами ОБСЄ [16, с. 6].

Головною метою 8-го ЕК 11–14 квітня 2000 р. стали економічні аспекти постконфліктної реабілітації, а на 9-му ЕК – обговорено проблеми посилення міжнародного економічного співробітництва не лише із провідними світовими і європейськими інституціями та організаціями, але й з партнерами з інших континентів і недержавних організацій. 11 форум 19–23 травня 2003 р. був присвячений питанням перемитництва наркотиків, людей та вогнепальної зброї [24, с. 54–55; 12, с. 59]. Важливим для Чеської Республіки і України став 13-й форум, оскільки основною темою для обговорення стала проблема міграції та інтеграції, насамперед трудової [19, с. 4]. Серед країн пострадянського простору Україна продукує найбільше трудових мігрантів, які досить часто обирають країни Центральної Європи, в т. ч. Чехію, місцем свого працевлаштування. Зважаючи на це керівництво обох держав поряд із двосторонніми консультаціями, беруть участь у заходах ОБСЄ з пошуку механізмів врегулювання цього питання.

15-ий форум ОБСЄ з питань економіки і довкілля 23 травня 2008 р. відбувся під гаслом забезпечення безпеки навколишнього середовища та сталого розвитку на просторі ОБСЄ. Серед ключових питань, розглянутих на форумі, виділялися деградація землі, зuboжіння ґрунтів й управління водними ресурсами. Варто відзначити, що представники ЧР і України щороку приймають активну участь у всіх заходах, що відбуваються в рамках ЕК, отримуючи можливість співпрацювати як задля покращення власної економічної та екологічної ситуації, так і у світі в цілому.

В ході 17-го засідання Парламентської Асамблеї ОБСЄ 3 липня 2008 р. в Астані (Казахстан) було ухвалено резолюцію "Про Голодомор 1932–1933 років в Україні". У цьому документі держави-учасниці ОБСЄ вшанували пам'ять жертв національної трагедії українського народу – Голодомору. Підкресливши важливість поширення у суспільстві інформації про цю трагедію українського народу з метою запобігання подібним катастрофам у майбутньому, держави ОБСЄ висловили свою підтримку ініціативам України на міжнародному та національному рівнях, спрямованим на висвітлення всієї правди про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, а також широко громадське та наукове обговорення цього питання. Підтверджуючи свої зобов'язання "чітко та беззастережно засуджувати тоталітаризм", Парламентська асамблея ОБСЄ звернулася до усіх парламентів держав-учасниць організації визнати Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Окремо віталася ініціатива України щодо організації пам'ятних заходів з нагоди 75-ої річниці Голодомору та участі у них держав-учасниць ОБСЄ, задля поширення знань про трагічні події спільного минулого і зміцнення верховенства права, захисту прав людини та основних свобод і попередження людських трагедій у майбутньому [17, с. 5; 15, с. 1]. Чеська Республіка стала однією з 25-ти країн, які підтримали спільну заяву "Про 75-у річницю Голодомору 1932–1933 рр. в Україні".

Безпрецедентною і знаковою подією для України та її участі у міжнародних організаціях стало призначення 30 квітня 2009 р. Рахункової палати України зовнішнім аудитором ОБСЄ. П'ятдесят шість країн – членів Постійної ради ОБСЄ, в тому числі і Чеська Республіка одно-стайно підтримали це рішення. Відповідно до правил ОБСЄ, основне завдання зовнішнього аудитора полягає у здійсненні аудиту адміністративно-фінансової системи ОБСЄ та підготовці рекомендацій щодо її вдосконалення. Варто відзначити, що за всю історію діяльності ОБСЄ функції зовнішнього аудитора виконували лише Вищі органи фінансового контролю (ВОФК) Західної та Північної Європи, а саме: Швейцарії, Фінляндії, Швеції, Великої Британії та Норвегії. Тому той факт, що вперше, на цю високу й важливу посаду був обраний незалежний кон-ституційний орган фінансово-економічного контролю, який представляє державу колишнього пострадянського простору став справжньою перемогою української демократії [11, с. 26–29]. Подальше входження в систему взаємозв'язків з вищими органами фінансового контролю як Чеської Республіки, так й інших країн світу через розширення географії двостороннього спів-вданьми, що постають перед Україною та системою зовнішнього державного фінансового ко-нтролю.

Отже, Чехія та Україна зацікавлені у підвищенні ефективності, удосконалення структур та інститутів ОБСЄ, посилення її превентивного миротворчого потенціалу. Хід дискусій на засі-даннях і форумах засвідчив близькість позицій або співпадіння точок зору делегацій обох країн щодо розроблення загальної і всеохоплюючої моделі безпеки в Європі XXI ст., ролі ОБСЄ у процесі політичного врегулювання конфліктів. Зусилля обох делегацій послідовно спрямовані на подальше забезпечення інтересів держав в ОБСЄ, зміцнення їх авторитету. Через нові фо-рми співпраці України з інститутами ОБСЄ, відбулося законодавче реформування різних сфер суспільного життя країни, що дало змогу наблизити чинне законодавство України до вимог ЄС. Чеська Республіка, будучи повноправним членом Євросоюзу зі свого боку сприяє підвищенню ефективності взаємодії України з делегаціями інших держав-учасниць ОБСЄ, у першу чергу з країнами-членами ЄС.

Список використаних джерел

1. Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України (далі – ГДА МЗС України). – Ф. 1. – Оп. 4. – Спр. 6886. – 184 арк. 2. ГДА МЗС України. – Ф. 1. – Оп. 4. – Спр. 6973. – 214 арк. 3. ГДА МЗС України. – Ф. 1. – Оп. 4. – Спр. 8388. – 158 арк. 4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 1. – Оп. 22. – Спр. 1397. – 185 арк. 5. ЦДАВО України. – Ф. 5233. – Оп. 1. – Спр. 11. – 192 арк. 6. Там само. – Спр. 104. – 213 арк. 7. Там само. – Оп. 2. – Спр. 433. – 242 арк. 8. Там само. – Спр. 998. – 230 арк. 9. Газін В. П. Актуальні проблеми сучасності: історія, світова політика. Монографія / В. П. Газін. – К.: Видавничий дім "Слово". – 424 с. 10. Баран З. Організація з безпеки і співробітництва / З. Баран // Світова історія: ХХ століття. Енциклопедичний словник / [за ред. Ігора Підкови, Романа Шуста]. – Львів: Літопис, 2008. – С. 590. 11. Зовнішній аудитор ОБСЄ (інтерв'ю начальника управління міжнародного співробітництва Рахункової палати Тараса При-тули) // Зовнішні справи. – 2009. – квітень-травень. – С. 26–29. 12. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003) / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К.: Генеза, 2004. – 616 с. 13. Лоссовський І. Як форум політичного діалогу. Десять років участі України в діяльності ОБСЄ: деякі підсумки та основні пріоритети / Ігор Лоссовський, Михайло Оснач // Політика і час. – 2002. – № 3. – С. 30–36. 14. Мотрук С. Головні напрями зовнішньої політики Чеської Республіки на рубежі ХХ–ХХІ ст. / Світлана Мот-рук // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – Вип. 13: Міжвідомчий збірник наукових праць присвячений пам'яті доктора історичних наук, професора І. М. Кулиничка / [відп. ред. С. В. Віднянський]. – К.: Ін-т історії України НАН України, 2004. – С. 199–207. 15. Новини // Урядовий кур'єр. – 2008. – С. 1. 16. Посольство України інформує... // Пороги. – 1996. – № 2. – С. 6. 17. Топ "15×15" в Україні та світі // Зовнішні справи. – 2008. – серпень. – С. 5. 18. Україна – ОБСЄ: особлива форма співробітництва (інтерв'ю координатора проектів ОБСЄ в Україні Пітера Буркхарда) / Олександр Гладкий // Політика і час. – 2001. – № 6. – С. 63–65. 19. Шокало О. Інтеграція чи повернення додому / О. Шокало // Дзеркало тижня. – 2005. – 8 квітня. – С. 4. 20. Karlas J. OBSE a boj s terorismem: důsledky pro její roli / Jan Karlas // Mezinárodní politika. – 2004. – № 1. – С. 19–20. 21. Leška V. Praha Ekonomické forum 2001 / Vladimír Leška // Mezinárodní politika.

– 2001. – № 7. – С. 29–32. 22. Matějka Z. Co nového přinesl Instambulsky summit OBSE / Zdeněk Matějka // Mezinárodní politika. – 2000. – № 1. – С. 20–23. 23. OSCE Handbook. – Vienna: OSCE Press and Public Information Section, 2007. – 120 s. 24. Report on the Foreign Policy of the Czech Republic between July 1998 and December 1999. – Prague: Foreign Affairs of the Czech Republic, 2000. – 295 s.

Olena Tsup

GENERAL PARTICIPATING OF UKRAINE AND CZECH REPUBLIC IN PROJECTS OBSE

In the article basic directions of collaboration of Ukraine and Czech Republic are traced within the framework of Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) on the modern stage. The special attention is concentrated on the question of general participation of both countries in summits, meetings, forums and conferences of organization, and also collaboration, with basic institutes OBSE.

УДК 327 (477)

Оксана Валіон

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЗАЄМИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті проаналізовано сучасні українсько-німецькі зв'язки та перспективи їх розвитку. Основну увагу сконцентровано на політичних відносинах між Україною та Німеччиною в трьох стратегічних напрямках: підтримці Федеративною Республікою процесу реформ в Україні, співпраці в галузі транспортування енергоносіїв та співробітництві у євроінтеграційному напрямку.

Невід'ємною і надзвичайно вагомою складовою функціонування будь-якої держави є її зовнішня політика. Особливого значення вона набуває сьогодні, в епоху глобалізації, адже саме від зовнішньополітичних рішень залежать долі країн і народів, політична рівновага на континенті. Одним із найважливіших завдань зовнішньої політики України на сучасному етапі є інтеграційні процеси, входження у світове співтовариство, налагодження двосторонніх відносин із європейськими державами.

В цьому контексті пріоритетними для нашої держави є зв'язки із Федеративною Республікою Німеччина (далі – ФРН), що є одним з найближчих сусідів, належить до Європейського Союзу, є важливим і надійним партнером України на шляху до Європи. Сучасні українсько-німецькі відносини будуються виважено та прагматично. Вони особливо посилюються тим, що обидві держави за географічними та демографічними ознаками належать до найважливіших держав європейського континенту. Як зазначав Надзвичайний і Повноважний Посол України у ФРН, Наталія Зарудна, "для нинішніх українсько-німецьких відносин характерним є гармонійний розвиток політичного діалогу при нарощуванні практичного співробітництва в різних сферах" [1, с. 3].

Дослідження динаміки двостороннього співробітництва, характеристики стратегічних напрямків їх реалізації, з'ясування перспектив подальшого розвитку українсько-німецьких взаємин має важливе значення як для української історичної науки, так і для формування політики співпраці між Україною та ФРН на наступні десятиліття.

З огляду на актуальність проблематики, у цій науковій статті ставимо за мету дослідити стратегічні напрямки сучасних політичних українсько-німецьких зв'язків та перспектив їхнього розвитку. В процесі написання праці окреслено наступні завдання – з'ясувати підтримку Федеративною Республікою процесу реформ в Україні, висвітлити співпрацю обох держав у галузі

Лілія Чередніченко	
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ТА НАПРЯМКИ АГРОПОЛІТИКИ ЄВРОСОЮЗУ	221
Олена Цуп	
СПІЛЬНА УЧАСТЬ УКРАЇНИ ТА ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У ПРОЕКТАХ ОБСЄ	226
Оксана Валіон	
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ПОЛІТИЧНОЇ ВЗАЄМИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА НІМЕЧЧИНОЮ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	230
Розділ 3. ІСТОРІЯ КУЛЬТУРИ	237
Віктор Грушко	
УКРАЇНА І РОСІЯ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ	238
Надія Верещагіна	
ВИРОБИ ДАВНЬОКИЇВСЬКОЇ КУЛЬТОВОЇ ПЛАСТИКИ ЯК ЗНАКИ ПЕРСОНАЛЬНОГО БЛАГОЧЕСТЯ	245
Ірина Скакальська	
ЕЛІТАРНІСТЬ У ТВОРЧОСТІ Ю. СЛОВАЦЬКОГО	250
Володимир Клапчук	
БУДІВЕЛЬНА ГАЛУЗЬ ГОСПОДАРСТВА ГУЦУЛЬЩИНИ КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.	253
Олександра Пахарєва	
АНТРОПОЛОГІЧНІ СТУДІЇ Д. М. АНУЧІНА ТА Ф. К. ВОВКА ЗА КОРДОНОМ	260
Михайло Ревуцький, Аліна Коваль	
КУЛЬТУРОЛОГІЯ М.ДАНИЛЕВСЬКОГО І СУЧАСНИЙ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ТИП	263
Наталія Кобрин	
ПРИНЦИПИ ТА ФОРМИ МУЗИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА” В СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ	267
Валерія Мотуз	
СТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОЇ РАДІОМЕРЕЖІ В УСРР ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В ІДЕОЛОГІЧНИХ ЦІЛЯХ	274
Галина Поперечна	
ПРОБЛЕМАТИЧНІСТЬ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ (ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ)	277
Розділ 4. ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ІСТОРІОГРАФІЯ	283
Олена Кучерук	
ДОСЛІДЖЕННЯ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ Д. П. ПОЙДИ У РЕЦЕПЦІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО ІСТОРИКА Д. БОВУА	284
Лілія Шологон	
ПУБЛІЦИСТИЧНІ ПРАЦІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ ОСВІТНЬОГО ЖИТТЯ УКРАЇНЦІВ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	288
Наталія Ігнатенко	
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ТА МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1900–1939 РР.): ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ ОГЛЯД ПРОБЛЕМИ	293
Наталія Заставецька	
ДОСЛІДЖЕННЯ ПАМ'ЯТКООХОРОННОГО РУХУ 1920–1930-Х РР. НА ТЕРИТОРІЇ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ	300
Олександр Бровар	
ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ВУГІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ДОНБАСУ У 1940-Х – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 1960-Х РР.: СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ	309
Олег Тараненко	
НОВІТНЯ УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ П. СКОРОПАДСЬКОГО (ПЕРША ПОЛОВИНА 1990-х рр.)	314
Валентина Бездрабко	
“ПРОГРАМНЕ ЗНАННЯ” ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА, АБО ОБМЕЖЕНІСТЬ СТЕРЕОТИПІВ І БЕЗМЕЖНІСТЬ НОВАЦІЙ	320